

OBSAH

ÚVOD

1	Výtvarné umění a výtvarná výchova	9
1.1	Výtvarný projev umělce a výtvarný projev dítěte	9
1.2	Franz Cizek: snaha odlišit „dětské umění“ a „dětské vytváření“	17
1.3	Gustav Britsch: „skutkové podstaty uměleckosti“ a „výtvarnosti“	18
1.4	Günther Otto, Reindhart Pfennig a podněty BAUHASU: fenomén „výtvarného myšlení“	19
1.5	Rudolf Arnheim: vizuální vnímání a „obrazné myšlení“	23
1.6	Výtvarné umění a výtvarný projev dítěte: obdobné, společné a odlišné	23
	Použitá literatura k 1. kapitole	25
	Obrazová dokumentace k 1. kapitole	
	Otázky a úkoly k 1. kapitole	26
2	Předpoklady pro úspěšnou činnost ve výtvarné výchově	28
2.1	Výtvarná výchova: proměny pojetí – proměny požadavků na žáka	29
2.1.1	Požadavky na „výkon“ v současných pojetích výtvarné výchovy	30
2.1.2	Pojetí úspěšného žáka ve výtvarné výchově	32
2.2	Dispozice pro estetické činnosti a činitelé jejich rozvoje	33
2.2.1	Předpoklady relativně stabilní a momentálně aktuální	33
2.2.2	Estetické a výtvarné dispozice v estetice, psychologii a pedagogice	34
2.2.3	Vnitřní a vnější faktory rozvoje estetických dispozic	35
2.3	Speciální dispozice pro výtvarné činnosti	37
2.3.1	Přívlastek „výtvarný“ a výtvarná výchova	37
2.3.2	Výtvarné činnosti	38
2.3.3	Výtvarné dispozice	39
2.3.4	Eidetické schopnosti a synestezie	40
2.4	Předpoklady pro výtvarné činnosti a nedořešené problémy	40
2.4.1	Nesnázce s rozpoznáváním výtvarných dispozic v dětství	40
2.4.2	Výtvarné předpoklady a dědičnost	41
2.4.3	Mezery v poznacích o ontogenezi estetických a výtvarných dispozic	42
	Použitá literatura ke 2. kapitole	43
	Obrazová dokumentace ke 2. kapitole	
	Otázky a úkoly ke 2. kapitole	44
3	Zákonitosti a specifika vývoje dětského výtvarného projevu	46
3.1	Počátky vědeckého zájmu o dětský výtvarný projev	47
3.1.1	Výtvarný projev spontánní, záměrně navozený a vedený (řízený)	47
3.1.2	Názory na příčinu vzniku spontánního dětského výtvarného projevu	50
3.1.3	Působení vnějších a vnitřních podnětů	51
3.2	Stádia vývoje myšlení a dětského výtvarného projevu	52
3.2.1	Faktory a hlavní tendence vývoje myšlení	52
3.2.2	Piagetova stádia vývoje myšlenkových operací a vývoj dětského výtvarného projevu	54

3.2.3 „Předvýtvarné“ období	55
3.2.4 Charakteristika vývojových stádií dětského výtvarného projevu	57
3.2.5 Obrat k napodobování optické podoby objektů okolního světa	60
3.2.6 Příčiny a projevy „krize“ dětského výtvarného projevu v období dospívání	61
3.2.7 Příčiny a projevy „krize“ v období před nástupem období formálních myšlenkových operací	64
Použitá literatura ke 3. kapitole	65
Obrazová dokumentace ke 3. kapitole	
Otázky a úkoly ke 3. kapitole	67
4 Vývoj tvořivých schopností, funkce hry a výtvarný projev	71
4.1 Hra a vývoj tvořivých schopností v dětství	72
4.2 První projevy rozdílů v úrovni tvořivé aktivity dítěte	72
4.3 Vývojová stádia tvořivé aktivity	74
4.3.1 Stádium prvního vzestupu tvořivé aktivity	74
4.3.2 Stádium správných odpovědí	75
4.3.3 Stádium druhého vzestupu tvořivé aktivity	78
Použitá literatura ke 4. kapitole	80
Obrazová dokumentace ke 4. kapitole	
Otázky a úkoly ke 4. kapitole	80
5 Charakteristické znaky dětského výtvarného projevu	84
5.1 Zvláštnosti dětské psychiky ovlivňující výtvarný projev	85
5.1.1 Dětský egocentrismus a jeho projevy	85
5.1.2 Důsledky dětské fantazie	86
5.2 Přehled charakteristických znaků dětského výtvarného projevu	87
5.2.1 Projevy „naivního realismu“	88
5.2.2 Projevy „intelektuálního realismu“	88
5.2.3 Projevy zosobňujícího dynamismu	89
5.2.4 Vliv fyziologických faktorů	89
5.2.5 Projevy zobrazovacích automatismů	89
5.2.6 Základy kompozičního citění	91
5.3 Další zvláštnosti v dětském výtvarném projevu	91
5.3.1 Kolorit dětských výtvarných projevů	91
5.3.2 Vytváření grafických typů	93
5.3.3 Vývoj zobrazení člověka a zvířete	93
5.3.4 Zobrazení prostoru	95
Použitá literatura k 5. kapitole	97
Otázky a úkoly	98
Obrazová dokumentace k 5. kapitole	
6 Rozdíly ve výtvarném vnímání a výtvarné tvorbě	113
6.1 Typologie estetického (výtvarného) vnímání	114
6.1.1 Vnímání běžné, estetické, výtvarné a umělecké	115
6.1.2 C. G. Jung: extraverte, introverte a jejich varianty	116
6.1.3 A. Binet: zaměření na estetický objekt	117
E. Bullough: rozdíly ve vnímání barev	117
6.1.4 R. Müller – Freienfels: typy estetického prožitku	118
6.1.5 J. Kulka: vztah k formě a (nebo) obsahu díla	119
6.2 Typologie výtvarné tvorby	120
6.2.1 Výtvarná tvorba	121

6.2.2 V. Löwenfeld: preference vjemové percepcce	121
6.2.3 Výtvarní teoretikové Bauhausu: východisko tvůrčí činnosti	122
6.2.4 H. Read: stylistické třídění kreseb a psychologické typy	122
6.2.5 J. Uždil: extraverte, introverte a syntéza zobrazení	123
6.2.6 R.Trojan: způsob provedení výtvoru a volba prostředků	124
J. Slavík: způsob zacházení s výtvarnými výrazovými prostředky	124
6.2.7 V. Roeselová: „přístup k výtvarnému projevu“ a jeho charakteristiky	125
Použitá literatura k 6. kapitole	127
Otázky a úkoly k 6. kapitole	128
Obrazová dokumentace k 6. kapitole	